

Háló-Társ – Kommunikáció és kapcsolati háló az interneten

Az információs korban élünk. A nyugati civilizáció és kultúra minden lényeges elemének alapja az információ. Egy olyan médium esetében pedig, ami valós idejű és tartamú információk közlésére és eljuttatására képes korábban elképzelhetetlen távolságokba, nem véletlen a központi szerep.

„Az internet valójában nem csupán egy új technológia kiteljesedése, hanem egy olyan új globális kultúráé, melynél az idő, a tér, a határok, sőt még a személyazonosság fogalmát is radikálisan át kell értelmezni. Egy olyan világban, amely a divat megszállottja, s amelyet a másságtól való félelem és az önmagunktól való elidegenedés jellemez, az internet az emberi létezés alapvető hajtóerőjéhez való visszatérést jelenti: a kommunikációhoz és a közösséghez”.¹

A 21. századra a „papír” alapú társadalom fokozatosan az elektronikus szövegeken alapuló társadalom felé tolódott el. Az internet már nemcsak szórakozás, hanem a tömegkommunikáció, információszerezés- és átadás egy új útja. El kell fogadni, hogy az emberek mindenekelőtt kommunikációra használják az internetet.²

Azt mondhatjuk, hogy az internet mindenkié és senkié, és ez az, ami megkülönbözteti a többi tömegkommunikációs médiumtól. A szellemi szabadság, az ellenőrizhetetlenség látszatát kelti a felhasználóban. Kömlódi Ferenc szerint a létrejött virtuális tér új társadalmi formák, rendszerek születéséhez vezetett. Az új virtuális rendszerek gyökerei azonban egészen az 1600-as évekig nyúlnak vissza. Sandy Stone az ilyen rendszerek első típusának az írott szövegeken alapuló közösségeket tartja. E korszak kezdete 1669, Robert Boyle-nak a filozófus Thomas Hobbes-szal folytatott vitája. A korszakváltás váratott magára egészen az 1900-as évekig, amikor is a második típusú virtuális közösségek létrejöttét az elektronikus tömegtájékoztatási és a szórakoztatóelektronikai eszközök megjelenése tette lehetővé. Kömlódi kiindulási évszáma 1876: Alexander Bell ekkor szabadalmaztatta találmányát. Stone továbbá a korai elektronikus virtuális közösségekhez sorolja a táviró, a fonográf és a rádió teremtette közösségeket. A harmadik korszakot az információ technológia beköszönte jelentette a '60-as évektől. Az e kategóriába sorolható virtuális közösségek a kutatók, számítógép-tervezők, lelkes rádióamatőrök. Valamint a kései hatvanas évekre nyúlik vissza az *internetworking* kifejezésből származó internet gyökere is. A negyedik típusú virtuális közösségek kialakulása az internet legdinamikusabban fejlődő területe a World Wide Web világméretű szövedékének megjelenéséhez köthető, melyet 1989 és 1992 között Tim Berners-Lee fejlesztett ki. A WWW-vel megszületett az internet multimédiás felülete. Mindez már az információ vizualizációját jelentette. A negyedik típusú virtuális közösségek kialakulásában a WWW mellett olyan kommunikációs technológiák töltenek be fontos szerepet, mint az ISDN (fizikai adatátviteli mód) és a VR (virtuális valóság).³

1 Strangelove, Michael: A nélkülözhetetlen Internet, *Replika* 1994/ 13–14. p. 233.

2 Strangelove 1994.

3 Kömlódi Ferenc: *Fénykatedrális*, Kávé Kiadó, Budapest, 1999.

A kapcsolati tőke elköltözött⁴

Az emberek milyen összetételű és mennyire kiterjedt kapcsolati hálóval rendelkeznek? Miként hasznosítják a társadalmi kapcsolataikba ágyazott erőforrásukat, a társadalmi tőkét? Hogyan fordítható mindez át az információs technológiai eszközök nyelvére? Az utóbbi időben hazánkban is egyre több vizsgálat irányul az internet és számítógép használat társadalmi és kapcsolati tőke összefüggéseinek feltárására.⁵

A kutatások arra a tényre világítanak rá, hogy a számítógép és internet-használat terjedése nagymértékben függ az egyének kapcsolathálójának kiterjedtségétől. Minél nagyobb az egyének kapcsolati rendszere, annál hamarabb sajátítják el a számítógépes és internetes ismereteket. Milyen jellegű társadalmi kapcsolatokra van szükség ahhoz, hogy valaki hamarabb kerüljön érintkezésbe az informatikai eszközökkel? A gyakorlati tapasztalat azt mutatja, hogy „egy pedagógus, vállalati felsővezető, hivatali dolgozó, vagy egy számítástechnikában jártas személy ismeretsége növeli a számítógép beszerzésének, illetve a számítógépes és internetes ismeretek elsajátításának valószínűségét”.⁶ Tehát a számítógép-használat terjedésének egyik magyarázó ereje a személyes kapcsolat.

Azonban nem csupán a kapcsolatháló kiterjedtsége befolyásolja a számítógép és internet-használatot, a folyamat visszafelé is működik. Azok az inkább extrovertáltak mondható személyiségek, akik a valódi világban is kiterjedt kapcsolati hálóval rendelkeznek, az interneten sem fognak falakba ütközni, ha kapcsolatteremtésről van szó.

„Az internet nem egyszerűen információforrás és médium – mint például a hagyományos televízió volt – hanem az interaktivitáson keresztül megváltoztatja azt, ahogy üzleteket kötünk, dolgozunk, fenntartjuk kapcsolatainkat, ahogy tanulunk, játszunk és álmodunk, egész életünket”.⁷

A barátok szociometriája

A személyiség alakulása mikroszociológiai folyamat. Bármilyen pontosan körülírhatóak is a személyiségeket egyértelműen meghatározó környezetek, ugyanazok a körülmények két személy esetében már nem jelentenek azonos környezetet. „Statistikai úton, a rétegcsoportok bontásával a környezeti determináció bizonyos szintjét már nem tudjuk megközelíteni.”⁸

4 A fejezetcím utalás Juhász Attila: „Hol lakik a kapcsolati tőke?” címer viselő tanulmányára (kézirat, Neveléstudományi Tanszék, Debrecen 2005), amelyben a szerző a felsőoktatásban tanuló kollégiumi hallgatók kapcsolati tőke rendszerét vizsgálja.

5 Két kutatást szeretnék itt kiemelni, melynek megállapításai a fejezet alapját képezik: 1. Eranus Eliza – Letenyei László – Siklós Viktória : Sok link=Internet, A kapcsolati tőke szerepe a számítógép és Internet-, valamint a számítógépes tudás terjedésében a kaposvári kistérségben, kérdőíves adatfelvétel és résztvevő megfigyelés alapján, http://www.bkae.hu/nkfp/download/kvszoc2_2/Eranus1.pdf, 2006. november. 2. Albert Fruzsina – Dávid Beáta – Molnár Szilárd: Az Internet-használat és a társadalmi tőke időbeni alakulása Magyarországon, <http://www.socialnetwork.hu/cikkek/AlbertDavidMolnHUN.pdf>, 2006. november.

6 Eranus Eliza – Letenyei László – Siklós Viktória : Sok link=Internet, A kapcsolati tőke szerepe a számítógép és Internet-, valamint a számítógépes tudás terjedésében a kaposvári kistérségben, kérdőíves adatfelvétel és résztvevő megfigyelés alapján, http://www.bkae.hu/nkfp/download/kvszoc2_2/Eranus1.pdf, 2006. november, 29.

7 Z. Karvalics László, Dessewffy Tibor (szerk.): *Internet.hu, a magyar társadalom digitális gyorsfényképe*, Infonia-Aula Kiadó, Budapest, 2003. p. 14.

8 Mérei Ferenc: *Közösségek rejtett hálózata*. Osiris Kiadó, Budapest, 2001. p. 20.

A csoport interperszonális elemekkel átszótt hálózatát a szociometria módszereivel ismerhetjük meg igazán. A csoport akkor lenne kiegyensúlyozott egész, ha a csoport tagjai egyenlő eséllyel választhatnák meg egymást. Ez azonban a csoportszerveződés ideáltipikus esete, hiszen a csoportok szerveződését és a csoporttagok kapcsolatait alapvetően meghatározza az egyének közötti szimpátia-antipátia. Általában akkor tekinthetünk harmonikusnak egy csoportot, ha több központja is van és a geometria eszközeivel kirajzolható kapcsolati háló zömmel zárt alakzatokat rajzol ki.⁹

„Az a tény, hogy önmagam a másikhöz viszonyítva élem meg, és főként, hogy a másikhoz viszonyítva ismerhetem meg, társas másodjelentést ad minden átélésnek. Az a feszültség, amit a másik teremt bennem, éppen úgy belejátszik viselkedésembe, meghatározza cselekvésemet, mint mondjuk a biztonságigény feszültsége”.¹⁰

A kölcsönösen preferált társas köteléket baráti kapcsolatként definiáljuk. A baráti kapcsolat kiemelhető az adott társadalmi kontextusból és önállóan vizsgálható. Ebben az esetben azokat a tényezőket vehetjük górcső alá, amelyek befolyásolják a kapcsolat keletkezését: térbeli közelség, hasonló egyéni jellemzők, közös érdekek és értékrend, és a személyiségvonások hasonlósága.¹¹

Hare és Newcomb feltételezése alapján azok a személyek, akik egymáshoz közel élnek, dolgoznak, vagy laknak, gyakrabban válnak egymás barátaivá, mint azok, akik térben távol vannak egymástól, hiszen az interakciós aktusok száma elősegíti a szocio-emocionális kapcsolatok számát.¹²

A baráti kötelékek keletkezése függ olyan egyéni jellemzőktől, mint a műveltség és képzettség, azonban az olyan egyértelműnek gondolható differenciáló erő, mint a nem, életkor, intelligencia, gazdasági státus koránt sem hat erőteljesen és bizonyíthatóan a kapcsolatok alakulására.

Néhány megállapítás a baráti kapcsolatok és a csoportstruktúra észleléséről:

1. A szimpátia kölcsönös szimpátiát szül.
2. A magasabb szociometrikus státusú személyek általában pontosan ismerik a csoport informális struktúráját és saját pozíciójukat.
3. A szociometrikus vezetők, mivel a csoport kommunikációs hálózatának középpontjában állnak, pontos képet tudnak alkotni a csoport teljes szociometrikus alakzatáról.
4. A struktúrában marginalizált személyek gyakran idealizálják helyzetüket.
5. A csoportstruktúra átlátásának képessége pozitívan korrelál az illető intelligenciahányadosával.
6. Két barát pontosabb képet tud adni egymás személyiségvonásairól, mint két olyan személy, akiket nem fűz össze ilyen jellegű kötelék.¹³

„A másik jelenléte bizonyos beállítódást vált ki: gesztusai együtt mozgásra csábítanak. Az együttesség akár páros helyzetben, akár csoporthelyzetben, megérleli, esetleg konfliktussá élezi az én és a másik közötti feszültséget”.¹⁴

9 Csepeli György: *Szociálpszichológia*, Osiris Kiadó, Budapest 1997.

10 Mérei, 2001, i.m. p. 18.

11 Petrusek, Miloslav: *Szociometria. Elméletek, módszer és technikák*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1972.

12 Petrusek, 1972, i.m.

13 Petrusek, 1972, i.m.

14 Mérei, 2001, i.m. p. 18.

Szellem a gépben

„Az információs társadalom korában, úgy tűnik, már nem csak a társadalmi, de a technikai változások is közvetlenül hatnak a személyiség alakulására. A számítógép- és az internethasználat egyre inkább referenciaként, mintaként lép be az »e-generáció« életébe”.¹⁵

Vajon milyen hatással van a személyiségünkre, ha átlépjük a cyber-tér küszöbét? Képes a virtuális világ szabadsága változtatni a személyiségünkön?

A szabadosság és a trágárság, amelyek a leggyakrabban felrótt hibái az internetes oldalaknak, nem új keletű olyan médiumban, ami bizonyos fokú rejtőzködést biztosít. Már a kezdeti időkben Bell telefonját is a misztikum és a félelem légköre mérgezte.

„A Viktória-korabeli időkben sokat vitáztak arról, hogy a máskor udvarias és visszafogott emberek milyen módon élhetnek vissza a telefon használatával”.¹⁶

A történelmi tapasztalat tehát azt mutatja, hogy az olyan kommunikációs médiumok, amelyek lehetővé teszik a személyazonosság elrejtését a kezdetekben valóban a visszaélés eszközei lehetnek, de amint használatuk tömegessé válik, mint a telefon esetében is, az valódi kommunikációs csatornaként kezd funkcionálni.

Online személyiség

Egy új ismeretség kötésénél az első benyomás fontos és kritikus, mivel nemcsak hogy figyelmen kívül hagyjuk az annak ellentmondó bizonyítékokat, de a benyomást megerősítő tulajdonságokat elszántan kutatjuk a másokban. A kognitív gazdaságosságra törekvés miatt azonban vonakodunk újragondolni azt a benyomást, amit az ismerkedés pillanataiban kialakítottunk másokról.

„Az online személyiség egyre nagyobb szerepet játszik az első benyomás kialakulásában, mivel sokan e-maileket, webhelyeket, vitafórumokat használnak a kapcsolat felvételére, s a telefon, a levelek, a személyes találkozók kevésbé számítanak. Egyes internetes kapcsolatokban a kommunikáció a hálón kezdődik, s csak később fejlődik tovább más környezetben. Mások számára a kapcsolat soha nem lépi túl a háló határait, még egy telefonhívás erejéig sem, s így csak az online személyiség látható”.¹⁷

Az első benyomás az internetes kapcsolatteremtésben még nagyobb jelentőséggel bír, mint egy társas szemtől szembeni szituációban.

Az internet lehetőséget nyújt a fellépőnek, hogy egy könnyed szerepjátékban vehessen részt, a csevegés során nemet, alkatot, tulajdonságot változtathat szabályok nélkül. A kísérletezgetés a különböző identitásokkal különösen fiatal korban a személyiségfejlődés részét képezi, de a netes alakváltás valós veszélye lehet, hogy elmosódik a határvonal a valódi én és a felöltött szerep között. „Az internet egyfajta identitáslaboratórium, amely telis tele van kellékekkel, közönséggel és játékosokkal a személyiségkísérletünkhöz”.¹⁸

Az első kutatások eredményei, amelyek az online társas érzelm kifejezéseket vizsgálták nem jósoltak nagy jövőt az internetnek, mint kommunikációs médiumnak. Az 1970-es években Starr Roxanne Hiltz és Murray Turoff végeztek először online személyiségvonalasok feltárását célzó kísérleteket: összehasonlították, hogy az emberek hogyan fejezik ki magukat számítógép közvetítette és közvetlen találkozáskor. Az eredmény: az emberek

15 Ritter Andrea: Az internethasználat néhány lehetséges hatása serdülőkre. <http://www.ittk.hu/infinet/2001/0329/index.html> (2005. április).

16 Cisler, Steve 1994. Védekezés és az internet. *Replika*. 1994/ 13–14. p. 250.

17 Wallace, Patricia: *Az internet pszichológiája*, Osiris Kiadó, Budapest 2002. p. 29.

18 Wallace, 2002, i.m. p. 71.

hűvösebbnek, feladatorientáltabbnak és lobbanékonyabbnak tűnnek a számítógépes kommunikáció során, mint egy szemtől szembeni kommunikációs szituációban. Összegezve már a korai vizsgálatok is azt mutatták, hogy amit begépelünk nem egészen ugyanaz, mint amit személyesen mondanánk: hűvösebbnek, barátságatlanabbnak látszunk az interneten és a viselkedésünkért kapott válasz reakció is hasonló.¹⁹ Ez pedig komoly probléma egy olyan médium esetében, amelynek célja milliók kiszolgálása. A személytelenre festett kommunikáció feloldására jöttek létre az ún. *emotikonok*: olyan játékos írásjel kombinációk, amelyeket arckifejezések jelölésére szolgálnak. Az emotikonok segítségével személyesebbé, árnyaltabbá tehetjük az online kommunikációt.

Egy kísérlet során a Pepperdine Egyetem kutatója, Dr. Steven V. Rouse 82 egyetemi hallgatóval személyiség-tesztetket töltetett ki, majd megkérte őket, hogy lépjenek be internetes chat-szobákba, és játsszanak az ott jelenlévőkkel (1–13 fővel) egy elég bonyolult nyelvi játékot. A 'szoba' berendezése olyan volt, hogy a résztvevők kommentálni tudták egy alul futó részen a játékot, egymást, vagy beírhatták, ami éppen az eszükbe jutott. E kommentárokat minden egyes kétórás játék folyamán rögzítették, majd leírták, és ezeket az átiratokat más egyetemi hallgatóknak adták oda, hogy ezek alapján becsüljék meg a szerző személyiségét.

Az eredmény: szinte semmi kapcsolat a valódi – pszichológiai tesztek által mért – személyiség és a netes csevegyből kikövetkeztethető személyiségjegyek között. A hallgatók például hajlamosak voltak a barátságosság, a külvilág felé való nyitottság, egy szóval az extroverzió jelének tekinteni, ha valaki sokszor 'szólalt meg', vagy rendszeresen üdvözölte a szobába belépőket. Csakhogy Rouse szerint e viselkedésnek semmi köze a tényleges személyiséghez: a ténylegesen extrovertált hallgatók jó néhány belépő chattelt üdvözöltek, de sokakat egyszerűen figyelmen kívül hagytak. Ugyancsak félrevezető a verbális humor, az önirónia vagy a bántó megfogalmazások használata: a kutatások újra és újra kimutatják, hogy a nem-verbális kommunikáció, az arcjáték, a testtartás, a gesztusnyelv sokkal többet mond el a személyiségről, mint az, amit a másik ténylegesen mond. Nem segít sokat ezen az 'emotikonok' használata sem, mivel az emberek a legkülönbözőbb módon használják ezeket. A nők például sokkal inkább használják humor vagy kedvesség kifejezésére, míg a férfiak inkább gúny vagy ugratás jeleként. Rouse szerint az alapvető személyiségjegyek félreismerése a hosszú távú, mélyebb internetes kapcsolatokban is fenyeget, még a bontakozó szerelmi viszonyokban is, mivel a másik személyiségéről alkotott véleményünk legtöbbször az első találkozás első perceiben gyökerezik.²⁰

Online társas kapcsolatok

Az emberek szoros kapcsolatokat, akár szerelmi kötelékeket is kialakíthatnak a hálón. Némely kapcsolat tisztavirág életű, némely azonban meglehetősen tartósnak bizonyulhat. Ezek a kapcsolatok gyakran az internet csoportorientált környezeteiben kezdődnek, mint pl. egy fórum, hírcsoport, csevegő oldal. A kezdeti levelezéseket követően a kapcsolat kiterjedhet telefonhívásokra, információ és fényképek cseréjére, személyes találkozókra, de a kialakuló kapcsolat megmaradhat azon a felületen is, ahol elkezdődött: az éterben.

Az online társas kapcsolatok kialakulása és megszilárdulása hosszabb ideig tart, mint egy fizikai jelenlétben alapuló kapcsolat, hiszen a használt jelzések korlátozottak.

19 Wallace, 2002, i.m.

20 www.bura.hu, 2005.

„Amikor az idegenek elkezdnek csoportokban dolgozni, miközben a számítógépet használják kommunikációra, meglehetősen bizonytalan képük alakul ki egymásról. Néhány hét leforgása alatt benyomásuk a csoport tagjairól (akár negatív, akár pozitív) fokozatosan egyre markánsabb lesz. A hírcsoportban ez az ütemezés befolyásolja a barátság kialakulásának mintázatát, így nem meglepő, hogy a régebbi résztvevők alakítanak ki több személyes kapcsolatot”.²¹

Hálóra lépéskor kicsit mi is felvértezzük magunkat, hogy jó benyomást keltsünk, hiszen ezen mégsem az életünk múlik, kicsit talán félszegek is vagyunk kezdőként egy számunkra ismeretlen birodalomban, fontos azonban észben tartani, hogy a gépek mögött ülők talán ugyanúgy elsőként tárulkoznak fel, vagy éppenséggel rejtőzködnek. A kommunikáció személyes részét mindig valamiféle kölcsönös bizalmatlanság lengi körül a kezdeti időkben, megvan a maga hosszúra nyúló rituáléja; előbb a másik lelkének, gondolatainak, megismerése a cél, majd ha mindezekben túlestünk lehet szó a „külsőségekről”, az „erőltetett menet” sokszor kellemetlen meglepetéseket szül.

A világhálón barátságok és szerelmek szövődnek, a személyközi vonzalom él és virul. Vajon ezek a kapcsolatok hasonló mintázatokat és változatokat mutatnak a valódi világban épített kapcsolatokhoz hasonlóan? A válasz igen. Az online kapcsolatok más kapcsolatokhoz hasonlatosan igen sokrétűek és változatosak.

„Az internet lehet küzdőtér a vitatkozók számára, de találkozóhely is az idegeneknek, ahol jó barátokká válhatnak, vagy akár egymásba is szerethetnek”.²²

Barátok a neten

Az az általános vélekedés, hogy az online barátság mindössze alkalmi kapcsolat, soha nem válhat igazi barátsággá. A személyes kapcsolat ugyanis társas jelenlét nélkül működésképtelen, látnunk kell, éreznünk kell a másikat.²³

Malcolm Parks és Kory Floyd kutatása azt mutatta, hogy az online barátság sokkal általánosabb és mélyebb, mint ahogy azt sokan feltételezik.²⁴

Az emberek a való életben baráti körökbe tömörülnek, és a kialakított körök között gyakori az átfedés, egy-egy személy barátai sokszor egymásnak is a barátai. A kutatások azt mutatják, hogy a hálóbarátok köre inkább elkülönül a „fizikai” baráti csoportoktól. Ez részben magyarázható a meglévő földrajzi távolsággal, de nem tekinthető kielégítő indoknak, mivel az esetek nagy többségében a hálón kapcsolatot létesítők személyesen is találkoznak. A valószínűbb magyarázat, hogy az internet generálta csoportok saját köröknek biztosítanak helyet és máskörökkel az átfedés kicsi marad.²⁵

„Új ismerőseinkkel kapcsolatban egy dolgot azért tartunk szem előtt. Az IRC nem gyóntatószék, a hálózaton bolyongó lelkek általában álruhát szeretnek ölteni, tehát a partner személyi és egyéb adatait óvatos kritikával kezelendők. Megismerkedünk mondjuk egy huszonkét éves izlandi lánnyal, egyre gyakrabban és egyre bizalmasabban lelkizünk vele, feltárjuk előtte minden titkunkat, és sohase tudjuk meg, hogy az illető valójában kövér, szőrös és italos természetű bolgár férfi, kevéssel a nyugdíjkorhatár alatt. Persze ugyanezel az erővel cingár, barna nő is lehet, aki tőlünk kétszaroknyira lakik, és úgy tudja rólunk,

21 Wallace, 2002, i.m. p. 171

22 Wallace, 2002, i.m. p. 169

23 Wallace, 2002, i.m.

24 Wallace, 2002, i.m.

25 Wallace, 2002, i.m.

hogyan az USA haditengerészeti légierijében szolgálunk századosként, többnyire a Csendes-óceánon őrzőjáratozunk, és ebből fakadóan sohasem találkozhatunk övele. Az egészből a „sohasem” a lényeg, és nagy valószínűséggel akkor járunk el helyesen, ha ehhez a sohasemhez körömszakadtáig ragaszkodunk. Mindenkinék így a jobb.”²⁶

Párok a neten

Az írott szó érzelmekifejező erejét évezredek óta költeményekben hasznosítjuk. Levelekben, hűtőre ragasztott üzenetekben így adunk számot egymásnak érzéseinkről. Olyan dolgokat hajlamosak vagyunk írásban közölni, amelyeket szóban félve, vagy csak hosszas tipródás után, zavartan vallanánk meg. Így az internet tömegkommunikációs eszközként való fellépésének kezdeteitől számítani lehetett arra, hogy ez a felület a személyközi vonzalom médiumaként virágozni fog.

A „nagy Ő” keresése az interneten új időszámítást kezdett a világháló történetében. A sajtóban megjelenő párkereső hirdetéseket jóval meghaladják és túlszárnyalják az internetes társkereső portálok. A globális piacon megmérettetik a technikai tudás, teherbírás, a kommunikációs készség, személyiségünk valamint nőiességünk vagy férfiasságunk. Kilóra, szemszínre, magasságra, hajszínre lesznek nők vagy férfiak a javából. Kedvenc könyv, film, étel alapján párosítható a vágy tárgya bármely más társkeresővel. Vajon sikeres-e a párkeresésnek ez a formája annyira, mint amennyire népszerű?

A hétköznapi életben a személyközi vonzerő legmarkánsabb meghatározója a fizikai vonzerő. Védekezhetünk azzal, hogy a szépség nem minden, de valójában a fizikai vonzerő hatalmas előny, ha meg akarjuk kedveltetni magunkat másokkal, akár az ellenkező, akár saját nemünkről van szó.

„A kellemes küllemű emberekről alkotott sztereotípiáink továbblépnek a pusztán külsőnél. Vidámabbnak, társaságibbnak, melegebb szívűnek, kedvesebbnek, rokonszenvebbnek, sikeresebbnek és intelligensebbnek ítéljük őket. A fizikai vonzerő sztereotípiái olyannyira áthatók és befolyásosak, hogy szinte állandóan hatással vannak a másokról alkotott ítéleteinkre.”²⁷

Az internetes ismerkedés rituáléjában nem támaszkodhatunk a jó megjelenésünkre, személyes varázsunkra. Ez a típusú hátrány azonban lehetőséget ad a fizikai vonzerő sztereotípiáinak legyőzésére. A kérdés inkább az, hogy valóban le kívánjuk-e küzdeni ezeket a korlátokat? Határozott nemi tudok felelni. Ha csak a társkereső oldalakban gondolkodunk, az első dolog, amit az érdeklődő meglát, az a kiválasztott adatlapja, ami a fényképek mellett centire és grammra pontosan tartalmaz minden információt az illetőről: életkor, nem, szemszín, hajszín, horoszkóp, magasság, súly, családi állapot, végzettség stb. Általában az ismerkedés meg is szakad azon ponton, ahol nincsenek fényképek, amelyek a külsőt igazolnák.

A társkeresés fontos eleme a külső megjelenés mellett a távolság. Az interneten a távolság és meghittség kiváltója a találkozási gyakoriság, ami kifejezi, milyen gyakran keresszük egymás útját a hálón.²⁸ Kielevezve és sarkítva az imént leírtakat arra a megállapításra juthatunk, hogy lehet a két kiválasztott a Föld két féltekén, ha folyamatosan egymás szeme előtt vannak kapcsolat fog kialakulni közöttük.

26 Váncsa István: *Hírvilág*, Inforum kiadó, Budapest, 2001. p. 89.

27 Wallace, 2002, i.m. p. 173.

28 Wallace, 2002, i.m.

Feltehetjük a kérdést, ha átrágtuk magunkat a vonzerő imént kifejtett két sarkalatos pontján, hogy vajon az ellentétek, vagy a hasonlóságok vonzzák egymást?

„Számptalan vizsgálat kimutatta, hogy inkább azokat kedveljük, akik hasonló nézetekkel és elképzelésekkel rendelkeznek, mint mi. Ezek az eredmények a vonzalom törvényeként váltak ismerté”.²⁹

A vonzalom törvénye a közös attitűdök arányából jósolja meg a rokonszenvet. Azt mondhatjuk, hogy a hasonlóság nagy erőt képvisel a személyközi kapcsolatok kialakításában, de nem jobb, ha a két fél rendelkezik némi komplementer tulajdonsággal is? Mit kezdene egymás nélkül, mondjuk egy autokrata és egy alárendelődő személyiség? Bár alapvetően a hasonlóság a mozgatója a kapcsolatoknak, amikor azonban a dominancia-alárendelés mintázata a fontos, boldogabbak vagyunk egy kiegészítő párral. Különösen így működik ez az internetes kapcsolatokban a technikai segítségnyújtás területén: azok, akik szeretnek másoknak segíteni és a tudásukat csillogtatni, értékelik ha a segítségüket kérik.

Rengeteg elemből lehet összegegyűzni a hálózaton létrejövő kapcsolatokat befolyásoló tényezőket. Ezek közül megemlíthető befolyásoló tényező a vonzalom kölcsönösségének létrejötte. Ha tudjuk, hogy valaki pozitív érzelmeket táplál irántunk, hajlamosak vagyunk mi is pozitívan értékelni az illetőt, akiben az említett pozitív érzelmek tovább erősödnek, és végül ez az egész folyamat spirális ívet jár be. A másik igen izgalmas befolyásoló erő a humor. A humor az internetes párkeresésben és kapcsolatteremtésben különös jelentőséggel bír. Nem mindegy azonban, hogy milyen típusú humorról van szó. A világhálón ismerkedők számára az önironikus és ártalmatlan, másokkal nem élcelődő humor a vonzó.

Végezetül nem tudok nem kitérni egy, a párkereséshez szorosan kötődő témára, ez pedig a virtuális szexualitás kérdése. A virtuális légyott, ha nem is követi fizikai jelenlét, elég nagy népszerűségnek örvend az interneten, ami nem meglepő, hiszen egy olyan médiumról van szó, ami támogatja a hiperszemélyes kommunikációt. A virtuális szexet lassan el kell kezdeni úgy kezelni, mint a társas kapcsolatok egy változatát, amelyet a művelői az egyéni tanulás, fejlődés és felfedezés egy formájaként értékelnek. Ezt a lépést alátámasztandó gondoljunk csak bele, hogy egy való világbeli fizikai társas kapcsolatra milyen hatást gyakorolhat, ha az egyik fél tudomást szerez a partner internetes kicsapongásairól.

„Az interneten a szexualitással kapcsolatos kíváncsiság nagyon messzire vezethet, és nagyon sok különös hely tartalmaz olyan gyakorlatot, amely elég nehéz, vagy akár lehetetlen lenne a való életben az erkölcsök, társadalmi bírálat, fizikai kockázat és a jogi következmények miatt.”³⁰

Iwiw – a játékos szociogram

Várady Zsolt, a WiW³¹ fejlesztője kétség kívül feltalálta a magyar „spanyolviaszt”. Egy olyan Magyarországon, ahol az információ és a kapcsolati rendszerek meghatározó érvényűek a mindennapi élet alakításában egyszerű, de nagyszerű ötlet egy olyan webes felület létrehozása, amely az illető tag kapcsolati rendszerét hivatott ábrázolni egy háromdimenziós térképen.³²

29 Wallace, 2002, i. m. p. 178.

30 Wallace, 2002, i. m. p. 193.

31 Az oldal eredetileg ezen a néven indult útjára 2002. áprilisában, majd a felületfejlesztéssel váltott a ma is használatos Iwiw névre. A wiw mozaikszó a who is who (ki-kicsoda) rövidítése.

32 Elméletben bármely két ember legfeljebb hat ismerősnyi távolságra van egymástól. A kijelentést megalapozó kísérlet 1967-ben folyt Stanley Milgram szociológus vezetésével. Milgram háromszáz embernek küldött levelet, amelyben arra adott utasítást, hogy a levelet továbbítsák egy számukra ismeretlen célsze-

Ez a közösségi oldal nem világszerte, de Magyarországon egyedülállóként jött létre 2002. április 14-én. Az alapgondolat a nemzetközi *who is who* típusú oldalak és a szociometria összeolvastása egy új, izgalmas felületre, ahol a felrajzolt vonalak a rokonszenv színezetű kölcsönös kapcsolatokra vonatkoznak, és a koncentrikus körökben való ábrázolás révén a kör középpontjától való távolság jelzi a társas jelentőséget, és ahol számon tarthatjuk ismerőseinket, barátainkat, rokonainkat.

A portál 2006 júliusában elérte az 1.000 000 regisztrált felhasználót, ez a hatalmas érdeklődés pedig a legnagyobb magyar nyelvű közösségi weboldallá avasztotta a IWiWet.

Az IWiW olyan meghívásos alapon működő online ismerősi hálózat, ahol a regisztráltak teljes nevükkel szerepelnek. A hálózat alapegysége a visszaigazolt, azaz szimmetrikus ismerősi kapcsolat.

„Így vagy úgy, de az IWiW sokak életébe szólt bele az elmúlt 3 és fél évben Magyarországon, különösen Budapesten. Ismeretségek köttetek, szerelmek, barátságok szövődtek, munkahelyek töltődtek be, lakások cseréltek gazdát, autók slusszkulcsa került más kezekbe. Az IWiW voltaképpen egészséges, természetes és jobbára ártalmatlan, versengés a kapcsolatokért, az informális tőkéért: »Te őt ismered, én rajtad keresztül őt ismerhetem meg, ide megereszthetek egy telefont, hogy intézzék el ezt meg ezt, adják meg azt a bizonyos infót, ennél a munkánál előbb kerülök képbe, neked olcsóbban adom el a kocsimat.«”³³

A szociális versengés egyértelműen lemérhető a kapcsolatok számán. Vannak felhasználók, akik már-már betegesen sok időt töltenek ismerősök felkutatásával, és boldog-boldogtalant bejelölnek, csakhogy a népszerűség látszólagos dicsfényében sütkérezhessenek.

Az oldal már az útjára bocsátását követő egy-két hónapban túlszárnyalta Várady legmerészebb elképzeléseit, így a kezdetleges beta verzió igen hamar professzionális fejlesztést igényelt.

A globális elvárásoknak megfelelően az oldal a fejlesztéssel az eredeti két nyelv (magyar, angol) helyett tizenhat nyelvi lokalizációt ajánl fel (kínai, cseh, horvát, görög, lengyel, portugál, román, orosz, szlovén, szlovák, spanyol, magyar, angol, német, francia, olasz). A városok szerinti szerveződés lehetővé teszi, hogy az IWiW a lokális közösségek globális hálózataként funkcionálhasson. Nem célja azonban az oldalnak az olvasztótéglé szerep, törekvése, hogy legyen mód elkülönülésre izolált kisközösségek, szűk baráti társaságok számára.

„A csoportképzés kategóriái, melybe ismerőseinket sorolhatjuk (belső kör, család, munkatársak, haverok, iskolatársak) lehetőséget ad az online ismerősi hálózatok egyik komoly problémájára, vagyis arra, hogy hogyan jelenítsük meg indirekt módon negatív preferenciáinkat egy kapcsolati hálóban úgy, hogy az még elviselhető legyen. A kendőzetlen őszinteség még elég sokat kell várni, legalább a megváltásig, de az IWiW-en addig is bátran betehetjük például az eléggé értékeslegesen hangzó Haverok csoportba azokat az ismerőseinket, akikkel mondjuk köszönő viszonyban vagyunk, de különösebben nem

mélyhez. A spontán kialakult eljárás az volt, hogy a levelet elküldték egy olyan személynek, aki talán ismeri a célszemélyt, és a kört tetszőleges számú továbbküldéssel bővíthették. Végezetül összesen hatvan levél ért el a célszemélyekhez, Milgram számításai szerint ugyanakkor a két vadidegen közötti kapcsolat átlagosan hat kapcsolódáson keresztül jött létre. A tanult köznyelvben ez az eredmény „a szeparáció hat fokozataként” vonult be, a téma pedig a szociálpszichológia asztaláról egyenest a szociológia tárgyára ugrott (index, 2002).

33 Csordás Attila: Spanszűrő – Wiw és Iwiw, <http://mancs.hu/index.php?gcPage=/public/hirek/hir.php&id=12265>, 2006. november.

kedveljük őket, míg hön szeretett barátainkat, kedveseinket elégedettséggel a Belső Kör nevű virtuális rekeszbe”.³⁴

Az internetes, ún. *social networkökkel*, társasági hálózatokkal és az ezeket működtető szoftverekkel foglalkozó socialsoftware³⁵ jelenleg nagyjából 380 ilyen weboldalt tart számon. A legnépszerűbb kategóriák az üzleti, baráti, párkereső, fotós, háziállatos, szabadidős oldalak. A legtöbb, mintegy 40 millió regisztráltat tartalmazó hálózat a meghívásos rendszerű, döntően baráti alapon szerveződő, 12 nyelven elérhető, 2004 januárjában elindult észak-amerikai eredetű Orkut, melyet a Google üzemeltet. Az Orkut felhasználóinak jelenleg megközelítőleg 75 százaléka brazil. Érdemes még megemlíteni a nagyok közül a 2003-tól működő Myspace oldalt, amely külön blogfelületet is biztosít felhasználóinak. Az említett oldalak áttekintését követően elmondható, hogy az IWiW ezen a piacon sokkal inkább mintaadó, mintsem mintakövető szerepet tölt be.³⁶

Összegzés

Az internet arctalanságából fakadó zavar és az emberi természet miatt az itt kialakuló kapcsolatok sebezhetőek: az emberek túl sokat tárhatnak fel magukból túl rövid idő alatt, könnyedén idealizálhatják a virtuális párjukat. A szerepjáték, a megtévesztés, a nemcserével való kísérletezés, a partnerek hirtelen eltűnése kockázatos helyé teszik az internetet a kapcsolatok kialakítása szempontjából, mégis a sötét oldal vonzásából kikerülve a háló rendelkezik egy nagyon izgalmas és értékes tulajdonsággal: támogathatja és táplálhatja két ember kapcsolatát.

Herczegh Judit

34 Csordás, 2006, i.m.

35 <http://socialsoftware.weblogsinc.com/2005/02/14/home-of-the-social-networking-services-meta-list>.

36 Csordás, 2006, i.m.